

יונה א'

לאה הורביץ, אסנת קליימן, שרית שקד, רוני מגידוב

שיקולי דעת בהוראה והעשרה

הקדמה

חשוב שנקשר, ככל שניתן, בין עונות השנה לבין הלימוד, חשוב שנראה את הקשר בין הלימוד בכיתה למסורת היהודית.

מורה הרוצה ללמוד עוד על הקשר בין יונה לבין יום כיפור יוכל לשמוע את הרצאתו של דוד נתיב

<http://videodaily.net/--uuqpwsm0Zbpx8U.html>

קישור – להצעת הוראה להתמצאות בספרי התנ"ך. המורה יכול להיעזר ולקחת רעיונות להוראה:

<http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/3C89852A-007D-4692-B29A-AAE8B144EBFE/140841/2.do>

Ⓒ

בדרך זו אנו מבקשים להקנות לתלמידים את המיומנות של התמצאות בתנ"ך, היכולת למצוא ספר. מיומנות המכשירה לומד עצמאי.

שנת הלימודים בתנ"ך בכתה ו' נפתחת עם ספר חדש, ספר שאינו מוכר לתלמידים, ספר יונה.

ראו הצעת פתיחה בנספח 1.

יונה הוא הספר הראשון הנלמד בבית הספר היסודי הנמנה על הנביאים האחרונים. בשל כך, בטרם ניגש לקרוא בספר נברר היכן בתנ"ך הוא ממוקם.

היכן נמצא את ספר יונה?

התנ"ך מחולק לשלושה חלקים: **תורה, נביאים כתובים.**

רמז: מקום הספר קשור בתפקידו. יונה הוא נביא, לכן מקומו בנביאים (מצורף קישור – למאמר על התמצאות בסדר הספרים)

האל קורא ליונה ומטיל עליו שליחות, מהי תגובתו? הוא בורח.

איך נביא חושב שהוא יכול לברוח?

יונה א' 3-1:

א וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יוֹנָה בֶן-אֲמִתַּי לֵאמֹר: ב קוּם לֶךְ אֶל-גִּיּוֹנָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וְקֵרָא עָלֶיהָ כִּי-עֲלֹתָהּ רַעְתֶּם לִפְנֵי: ג וַיָּקָם יוֹנָה לְבָרֵךְ תְּרַשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֹנִיָּה וַיֵּלֶךְ בָּהָּ תְרַשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָה וַיֵּרֶד בָּהּ לְבֹא עִמָּהֶם תְּרַשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְהוָה:

מה מספרים פסוקים אלה? האם מובן לנו הכתוב במ?

(ראו הצעה ללימוד שאילת שאלות על טקסט בעזרת שאלות מלא"ך בנספח 2.)

ממה יונה בורח?

רעת אנשי נינוה גדולה, היא נוגעת באלוהים ועל כן הוא רוצה לשלוח את יונה אל העיר ואל אנשיה שנקטו בדרך הרעה.

כלומר אלוהים מטיל תפקיד על יונה, ללכת ולומר דברים בשמו. אדם ששמע את דברי ה' ומתבקש לומר את הדברים בשם אלוהים לאנשים אחרים- הוא שליח אלוהים: **נביא.**

שורש השם "נביא" הוא נ.ב.א. מקורו בפועל "נבו" שבשפה האכדית ופרושו "קרא", כלומר ניתן לפרש את השם נביא כמכריז או מודיע את דברי ה'. הוא מעין ערוץ תקשורת בין ה' לאדם.

תפקידו של נביא להיות **שליח האל**, להעביר את דבר האל לאנשים. נביא: הוא גם חוזה, רואה את העתיד.

תרגיל מחשבתי

נביא מסרב לבקשת האל, כדי להמחיש מהי המשמעות של סרוב, להלן תרגיל לדיון ולמחשבה:

קריאה:

כדאי לקרוא בפסוק נכון ובקריאה רהוטה. קריאה כזו היא כרטיס כניסה מצויץ לסיפור.

דרך הקריאה של המורה כשהיא רהוטה ושוטפת היא דרך טובה במיוחד להבהיר ולהדגיש את הקורה בפרק.

הצעה בנספח א': שאלות מלא"ך:

כדי לעודד את התלמידים לשאול שאלות, ניתן להציג בפניהם את סדרת שאלות המלא"ך:

מילות שאלה – המלאך השומר עלינו מכל רע בדרך כלל המורה שואל שאלות בשיעור, הצעה זו באה לעודד את התלמידים לשאול שאלות על הכתוב, כאמצעי להגיע להסבר הנאמר בו.

שימוש במילות שאלה נתונות מאפשרות גם לתלמידים חלשים להעזר לשאול (יש קביים).

תרגיל מחשבתי:

שאלה: האם מורה יכול להבריז

משיעור, מתפקידו כמורה, כמחנך?

אם יברח, ממה בורח? ממי בורח?

תשובות אפשריות: בורח

מההוראה, לא מרוצה

מהשליחות-תפקיד, בורח

1. תאר מקרה בו ביקשו ממך (או מחברך) אנשים מבוגרים לבצע משימה כל שהיא וסירבת (או חברך סרב)
 2. מדוע סירבת?
 3. מה הייתה תגובתו של המבקש לסירוב?
 4. האם הצטערת לאחר המעשה?
 5. מדוע הצטערת?
 6. אם לא הצטערת – כיצד הגבת?
 7. האם דיברת עם המבקש על הסירוב?
 8. האם היו גורמים חיצוניים שהביאו אותך לידי חרטה (תגובות הסביבה וכיו"ב)? האם גורמים חיצוניים היו יכולים להביא אותך לידי חרטה?
 9. האם הבעת חרטה בפני המבקש? מה הייתה תגובתו?
 10. אם נשנתה הבקשה – כיצד הייתה תגובתך? או – אם תישנה הבקשה, האם תוכל להעריך מה תהיה תגובתך?

יונה סרב וברח, מה הדרך שיונה בחר להביע את סרוב?

הוא "קם וברח" יש כאן אמירה חד משמעית של סירוב, לא בדיבור אלא במעשה.

האם בריחה לתרשיש מחזקת את הסירוב? היכן נמצאת העיר נינווה? היכן נמצאת העיר תרשיש?

בפרק זה נזכרות שלוש ערים: נינווה, תרשיש ויפו. יפו נמצאת בארץ, היא עיר נמל עתיקה.

אך היכן נמצאות שתי הערים האחרות תרשיש ונינווה?

תרשיש היכן?

במלכים א' י' 22: מסופר - כִּי אָנִי (אניה) תְּרַשִּׁישׁ לְמֶלֶךְ בָּיִם עִם אֲנִי חִירָם אַחַת לְשֵׁשׁ שָׁנִים תָּבֹא | אֲנִי תְּרַשִּׁישׁ נִשְׂאֵת זָהָב וְכֶסֶף שְׁנֵהָבִים וְקָפִים וְתַפְּיִים: אִם כֵּן, אֲנִיֹּת שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ הֵבִיאוּ מִשָּׁם חֲפָצִים יְקָרִי עֵרֶךְ.

ולפי ישעיהו ס"ו 19: מדובר באיים רחוקים מאוד.

יֵט וְשִׁמְתִי בָהֶם אֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם | פְּלִיטִים אֶל־הַגּוֹיִם תְּרַשִּׁישׁ פּוֹל וְלֹד מְשִׁכִי קִנְשֵׁת תִּבְּל וְיָן הָאִיִּים הַרְחֻקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי

חיפוש הערים והתמצאות במפה:

א. ניתן להראות לתלמידים בגוגל ארץ - שכבת מקרא את מפת האזור והערים תרשיש ונינווה ולסמן שם את המסלולים.

יונה ירד ליפו כדי לעלות על אניה ולהגיע לעיר תרשיש:

יונה התבקש ללכת לעיר נינווה, מזרחה לישראל, וברח לכיוון ההפוך. מכאן שיונה רצה לברוח הרחק מהארץ ומהעיר נינווה, כלומר ברח הכי רחוק שאפשר מן המקום שאליו נשלח.

מפה -

<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3748819,00.htm>
<http://www3.cet.ac.il/SubFieldsPage.aspx?ID=8.7>

בדרך הוראתנו אנו משלבים כלי עזר חשוב להבנה משמעותית של מעשה יונה – המפה. שימוש במפה ואיתור מקומות הנזכרים במקרא חשוב להבנת מסרי הסיפור.

חשוב להסביר כי יש להשתמש במפה מקראית שכן שמות המקומות היום שונים, פעמים רבות. במקרה שלנו תרשיש כבר אינה קרויה כך אולם השם יפו נשמר.



אך עדין לא ברור למה יונה בורח ומפני מי/מה בורח?
בפסוק 3 נאמר : וַיֵּקָם יוֹנָה לְבָרֵךְ תַּרְשִׁישָׁה מִלְפָּנָי הַיָּהוָה.

סיבת בריחתו של יונה לתרשיש איננה ידועה והיא לא נאמרת לנו בשלב זה של הסיפור. לפני שהמספר המקראי יבחר לדון בשאלה זו (מה שהוא יעשה בפרק ד') לא נרצה אנחנו לעסוק בסוגייה. אבל כן נוכל לעמוד על אחת התמיהות הגדולות של פרק א':

איך אדם יכול לברוח מאלוהים, במיוחד כשמדובר בנביא?

מה כה תמוה בנביא הבורח מאלוהים? לצורך זה "נקפץ" קצת בתנ"ך נבדוק בספר תהילים קל"ט 7-10: אֵנָה אֵלֶךָ מְרוֹחֶךָ וְאֵנָה מִפְּנֵיךָ אֶבְרָח. ח אִם אֶסָּק שְׁמַיִם שָׁם אֲתָהּ וְאֶצִּיעָהּ שְׂאוֹל הַנֶּגֶד. ט אֲשָׂא כַנְּפֵי-שָׁחַר אֲשַׁכְּנָה בְּאַחֲרֵית יָם. י גַּם-שָׁם יִדְרֶךָ תִּנְחַנְיָ וְתִאחַזְנֵי יְמִינֶךָ.

ובמשלי ט"ו 3: בְּכָל-מְקוֹם עֵינֵי ה' צְפוֹת רְעִימִים וְטוֹבִימִים

מה ניתן ללמוד מפסוקים אלה על נוכחותו של ה' בעולם? ועל תכונות האל?

כיצד משלי מחדד את שאלתנו על בריחת יונה?

עיני ה' בכל מקום, אומרים הפסוקים, לכל מקום שאדם יילך אם ייסק לשמים (ייסק יעלה מכאן לשם, ההליקופטר בעברית – מסוק), אם יירד לשאול תחתיות, בכל מקום ה' נמצא.

מסקנה: על פי הנאמר בפסוקים אלה ולפי הבקשה מיונה, האל נמצא בכל מקום רואה ושומע.

לא ניתן לברוח ממנו, כיצד אם כן חשב יונה שיוכל לברוח?

איך חשב יונה שהוא יכול לברוח מה?

אולי יונה לא הכיר את התפיסה שהאל הוא אוניברסלי, נוכח בכל העולם?
אולי טעה יונה לחשוב שאלוהים נמצא רק בארץ ישראל? אולי הוא נקט בתפיסה הטריטוריאלית ולפיה אלוהים נמצא רק בישראל?

יהיה זה מוזר אם נביא חשב כן, אבל לא נסתמך על הערכתנו את יונה אלא על מילותיו שלו עצמו

האם ביונה א' ניתן למצוא את דעתו של יונה על הנוכחות האלוהית בעולם? נקרא פסוקים 3-9,

בפס' 9 נאמר: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים עֲבָרִי אֲנִי וְאֶת-ה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי יָרָא אֲשֶׁר-עָשָׂה אֶת-הַיָּם וְאֶת-הַיַּבֶּשֶׁה. יונה יודע היטב כי אלוהים עשה את השמים והארץ והוא אינו יכול לברוח לים שגם אותו עשה ה' ושליטתו בו ברורה.

אנו "מקפצים" את הלומדים ברחבי המקרא כדי ללמדם לדפדף בו וכדי לעמוד על חשיבות הבנת מושג (כמו שם עיר) בהקשרו. חשוב לא לתת לתלמידים את הפסוקים אלא להפנות אותם להיפוש בתנ"ך. אנו ממליצים למורה לא לוותר על הקושי הכרוך בחיפוש בתנ"ך, על מנת להקל: א. נכתוב את מראי המקום המבוקשים על הלוח, עלפי סדר הופעת הספרים. ב. נציע לתלמידים להשאיר עט או עיפרון במקום של ספר יונה כדי להקל את החזרה אליו. ג. נלמד כאן גם דבר חשוב על מבנה הכתובים – שלושת הספרים הראשונים הכתובים הא "אמ"ת אך על פי סדר הפוך – תהילים משלי איוב. עוד נזכיר עד כמה חשוב לחזור ולעסוק בגימטרייה.

נראה לנו חשוב להביא בפני הילדים פרשנים העוסקים בשאלה איך חשב יונה כי ניתן לברוח מה'.

אז איך חשב נביא שיוכל לברוח מה?

חזרנו לשאלה זו כי טרם מצאנו עבודה מענה מספק.

לעיתים נעזרים אנו במציאת תשובה אפשרית בקריאה בדברי פרשנים כמו אבן עזרא, השואל בלשונו בתחילת פירושו לספר יונה:
"יש לתמוה איך יעלה על לב חכם שידע ה' ומעשיו שיחשוב לברוח מפניו והוא בידו והכל מלא כבודו ואיך יתנבא?!"
ראב"ע מדויק מאד בקריאת הכתוב עצמו ועושה אבחנה חריפה:
וכאשר חיפשתי בכל המקרא לא מצאתי מילת בריחה רק דביקה (= מצורפת) על מילת 'פני' כמו "ומפניך אברח" "ויברח יפתח מפני אחיו". והנה לא מצאתי בנבואת יונה שברח מפני ה', רק מלפני ה'.

נדון עם התלמידים מה דעתם על הפירוש ואם הם חשים שבאו אל המנוחה והנחלה וקיבלו מענה לשאלה. המהלך הארוך שאנו מציעים כדי להגיע לתשובת ראב"ע מלמד את הילדים לדון בפרשנויות שונות, לבדוק אם הן מבוססות ולהעריך את חשיבות הדיוק בכתובים. גם אם בוחר המורה לוותר על שלב זה או אחר חשוב כי במהלך הדיון ידפדף התלמיד בתנ"ך, יכיר פירוש, יבקר פירוש, יכיר תפיסות מקראיות שונות וכיו"ב, לפי שיקול דעת המורה ויכולתם של תלמידיו

לפי ראב"ע יונה לא ברח מפני ה' כי אם מלפני ה'. כיצד עוזרת לנו אבחנה זו?

יְקַם יוֹנָה לְבָרַח תְּרַשִּׁישָׁה מִלְפָּנֵי ה' וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֲנִיָּה בָּאָה תְּרַשִּׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָה וַיֵּרֶד בָּהּ לְבֹא עִמָּהֶם תְּרַשִּׁישָׁה מִלְפָּנֵי ה'
לעמוד בפני משהו במקרא פירושו לשרות אותו (גם אליהו היה נביא) למשל, מל"א י"ח 15: "ויאמר אליהו: חי ה' צבאות אשר עמדתי לפניו..."
אם כך הבין יונה יפה שלא ניתן לברוח מה' אך הוא ברח מהשליחות. וראייה לכך כי ראינו שברח לכיוון הפוך מזה שנשלח. ה' שלחו לניווה והוא בורח ממקום השליחות ומהשליחות עצמה לכיוון ההפוך.

איך יונה בורח?

ציינו כבר שיונה איננו מדבר הוא קם ועושה מעשה.

האלם של יונה והפעולה הם המאפיינים המיוחדים שלו. נראה את ביטויים בפס' 3 פסוק עם הרבה פעלים המעידים על דרכו המיוחדת של יונה.

יְקַם יוֹנָה לְבָרַח תְּרַשִּׁישָׁה מִלְפָּנֵי ה' וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֲנִיָּה בָּאָה תְּרַשִּׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָה וַיֵּרֶד בָּהּ לְבֹא עִמָּהֶם תְּרַשִּׁישָׁה מִלְפָּנֵי ה'
ריבוי פעלים הוא אחת מדרכי המספר להביע חיפזון ובהילות.

ריבוי הפעלים מעיד כמובן על פעולות. אך מה בנוגע לרגשות? מה מרגיש יונה?

הכתוב אינו מספר על כך. בכל זאת נוכל ללמוד על תחושתו של יונה הן מריבוי הפעלים והן מפועל חוזר. פועל חוזר בטקסט הוא מילה מנחה-

לעיתים ניתן לראות כי מילה מנחה, מנחה אותנו לפשר סמוי בטקסט.

בפסוקים 3,5 יש פועל/מילה מנחה החוזרת מהי?

האם היא יכולה להובילנו גם אל רגשותיו של יונה?

יְקַם יוֹנָה לְבָרַח תְּרַשִּׁישָׁה מִלְפָּנֵי ה' וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֲנִיָּה בָּאָה תְּרַשִּׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָה וַיֵּרֶד בָּהּ לְבֹא עִמָּהֶם תְּרַשִּׁישָׁה מִלְפָּנֵי ה' וַיִּהְיֶה הַטִּיל רוּחַ-גְּדֹלָה אֶל-הַיָּם וַיְהִי סַעַר-גְּדֹל בַּיָּם וְהָאֲנִיָּה חֲשָׁבָה לְהִשָּׁבֵר. ה וַיִּירָאוּ הַמַּלְחִים וַיִּזְעְקוּ אִישׁ אֶל-אֶלְהָיו וַיִּטְלוּ אֶת-הַפְּלִים אֲשֶׁר בְּאֲנִיָּה אֶל-הַיָּם לְהִקָּל מֵעֲלֵיהֶם וַיּוֹנֶה יָרֵד אֶל-יָרְכָתִי הַסְּפִינָה וַיִּשְׁכַּב וַיִּרְדָּם.

מסתבר שהפועל ירד הוא מילה מנחה או שורש מנחה או פועל מנחה בקטע קצר זה.

הפועל ירד- פירושו המילולי עבר ממקום גבוה למקום נמוך.

יונה ירד לעיר נמל, וירד לירכתי האניה פיסית. אך יש גם פירוש נוסף למילה ירד: נעשה גרוע יותר ממה שהיה.

ועוד נראה לא רק ירידה פיזית מביע הפועל אלא גם ירידה רוחנית.

מרטין בובר: "בשם מילה מנחה מציינים אנו מילה או שורש לשוני החוזרים בתוך הטקסט...חזרה רבת משמעות, המתחקה על חזרות אלה- משמעות אחת של הטקסטים מתפענחת או מתבהרת"

על מנת לעזור לתלמידים להגיע למשמעות המילה מנחה מובילה אליו יש תחילה לזהות את הופעותיה, ולבדוק כל מילה באיזה הקשר מופיעה בפסוק, ואז לנסות לזהות לאילו משמעויות היא מנחה/מובילה אותנו?

מורה המבקש להרחיב את השכלתו שענין המילה המנחה מוזמן לקרוא את מאמרו של מרטין בובר, סיגנון המילה המנחה בסיפורי התורה:

<http://www.mikragesher.org.il/titles/bereshit/svivatcheker/haashara/Perek00Pasuk0Dibur05.htm>

מסתבר שהפועל החוזר יכול לרמוז על הרגשותיו של יונה –

מה משמעות הירידה של יונה?

בסיפור נמצא פועל נוסף דומה מאד בצליל המשלים את התמונה. זהו הפועל **להירדם**.
עתה מצטיירת לפנינו תמונת הלך הנפש של יונה –

וַיֵּרֶד יוֹנָה

וַיֵּרֶד בָּהּ

וַיֹּנֶה יָרֵד אֶל-

וַיֵּרֶד וַיִּפֹּס

רצף הפעלים עשוי ללמד על ניתוק רגשי. לעיתים אדם עושה ופועל וגודש עצמו בעשייה כדי לא להרגיש. נדמה שהפועל האחרון – להירדם מחזק את פרשנותנו להלך הנפש של יונה – בסערה איומה, כאשר המלחים הרגילים לים ולשיגיונתיו זורקים את כליהם ופונים אל אלוהיהם, יונה, איש היבשה, הולך לישון!?! היש ניתוק רגשי גדול מזה?

ניתן כאן לעמיד את שני התהליכים זה מול זה: תהליך הירידה של יונה מול תהליך שעובר הים הסוער, ככל שזה יורד זה עולה. ולדבר על המושג תהליך.

אחרי שראינו מה קורה ליונה:

יונה יורד ויורד ונראה כאילו הים אינו אדיש, מה קורה בים?

בפסוקים 4-16, שלוש סערות-

הסערה בים; ההולך וגואה, הסערה בנפשו של יונה והסערה של המלחים.

הסערה בשרות האל-

מול תהליך הירידה של יונה ניתן לראות את התהליך המנוגד

אצל המלחים והים- יש עלייה.

בתהליך נראה שינוי בין שלב לשלב. בתהליך האדם מתחיל מנקודה מסוימת ובסוף התהליך נמצא במקום אחר.

וּסוּעַר עֲלֵיהֶם

הַסַּעַר הַגָּדוֹל

הוֹלֵךְ וּסוּעַר

וַיְהִי סַעַר גָּדוֹל

הסערה בשרות האל- אמורה לעצור את יונה מהירידה- והבריחה. הוא אמור ללמוד כי אינו יכול לברוח.

יונה יורד תרתי משמע, מה קורה למלחים במקביל לירידה זו?

בעוד שהסערה בים גועשת ורוגשת הרי הסערות אצל יונה והמלחים נראות בכיוונים מנוגדים.

בעוד יונה יורד ויורד, הרי ניתן לטעון שהמלחים עולים ומתעלים.

את התעלות המלחים ניתן לראות גם כן דרך **שורש מנחה** – השורש **י.ר.א.** שהוא מופיע בפסוקים 5 – 16 בכל פעם כשיש לו משמעות אחרת.

מה משמעות הפועל בכל פעם?

א' 5 **וַיִּרְאוּ** הַמַּלְחִים וַיִּזְעְקוּ אִישׁ אֶל-אֶלְהֵיוּ וַיִּטְלוּ אֶת-הַפְּלִים
אֲשֶׁר בְּאֲנִיָּה פַחַד וְאִימָה
א' 10 **וַיִּרְאוּ** הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוּלָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו מִה-זֹּאת עֲשִׂיתָ שִׁילוּב שֶׁל
פַּחַד וִירָאתָ ה'
א' 16 **וַיִּרְאוּ** הָאֲנָשִׁים יִרְאָה גְדוּלָּה אֶת-ה' יִרְאָה גְדוּלָּה אֶת ה'

המלחים שמילאו את תפקידם המקצועי כמלחים, עתה מתוארים
כאנשים המתעלים מעל עצמם, הם אנשים טובים יותר. (עברו תהליך
אישי)
אבל:

האם אפשר לומר על מלחים שהם מתעלים כאשר הם מטילים אדם לים סוער אל מותו הבטוח?

המדרש בפרקי דרבי אליעזר פרק י' דורש:
רבי שמעון אומר: לא קיבלו האנשים להפיל את יונה אל הים והפילו
גורלות עליהם ויפול הגורל על יונה, שנאמר: **וַיִּפְּלוּ גוֹרְלוֹת וְגו'**,
מה עשו, נטלו את הכלים שבאניה והשליכו אותם אל הים להקל
מעליהם ולא הועיל מאומה;
רצו לחתור ביבשה ולא יכלו;
מה עשו, **נטלו** את יונה ועמדו על ירכתי הספינה ואמרו: אלהי עולם
ה', אל תתן עלינו דם נקי, שאין אנו יודעין מה טיבו של האיש הזה.
אמר להם: בשבילי הצרה הזאת עליכם, שאוני **והטילוני** אל הים. מיד
נטלוהו והטילוהו עד ארכובותיו ועמד הים מזעפון;
לקחו אותו אצלם והים סוער עליהם;
הטילוהו עד צוארו והעמיד הים מזעפון;
ועוד העלו אותו אצלן והים הולך וסוער עליהם;
הטילוהו כולו ומיד עמד הים מזעפון.

על סמך מה הרשו לעצמו ר' שמעון להציג כך את המלחים? האם יש
ביסוס בכתובים לגישה זו של הססנות המלחים **והטלת** יונה בשלבים
לים?

בדברי רב החובל אל יונה "שתל" המספר האשמה כלפי יונה "מה לך
נרדם?! (תמיהה גלויה) קום קרא אל אלוהיך (תזכורת ל "קום לך אל
נינה וקרא אליה") אולי יתעשת אלוהים לנו לא נאבד".
אם כן- יש כאן הד לקריאה על נינה- אם אינך רוצה להציל את נינה
לפחות נסה להציל את עצמך ואותנו. אולם ירידתו של יונה מתבטאת
באדישות כלפי גורל האניה שבגללו עומדת לטבוע על כל מלחיה.

מלח אמור להוביל נוסעים בבטחה, מה עובר עליו עד שמחליט לזרוק נוסע למים?

ה **וַיִּרְאוּ** הַמַּלְחִים, **וַיִּזְעְקוּ** אִישׁ אֶל-אֶלְהֵיוּ, וַיִּטְלוּ אֶת-הַפְּלִים
אֲשֶׁר בְּאֲנִיָּה אֶל-הַיָּם, לְהַקֵּל מֵעֲלֵיהֶם; . **וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו**
מִה-נַּעֲשֶׂה לָּךְ וַיִּשְׁתַּק הַיָּם מֵעֲלֵינוּ כִּי הַיָּם הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר...**יב**
וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם, שְׂאוּנִי וְהִטִּילְנִי אֶל-הַיָּם, וַיִּשְׁתַּק הַיָּם, מֵעֲלֵיכֶם:
כִּי, יוֹדַע אָנֹכִי, כִּי בְּשִׁלִּי, הַסַּעַר הַגָּדוֹל הַזֶּה עֲלֵיכֶם. **יג וַיִּחְתְּרוּ**
הָאֲנָשִׁים, לְהַשִּׁיב אֶל-הַיַּבֶּשֶׁה--וְלֹא יָכֹלוּ: כִּי הַיָּם, הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר
עֲלֵיהֶם. **יד וַיִּקְרְאוּ אֶל-ה' וַיֹּאמְרוּ, אָנֹכָה ה' אֵל-נָא נֹאבְדָה בְּנַפְשׁ**
הָאִישׁ הַזֶּה, וְאַל-תִּתֵּן עָלֵינוּ, דָּם נָקִיא: כִּי-אֲתָה ה', כַּאֲשֶׁר חִפְצָתָ

פרק ב אינו התכנית הלימודים,
אך מצאנו לנכון להביא לדיון
בכתה את משמעות השהייה של
יונה במעי הדג והקאתו אל
היבשה.

בנספח א' 2 : הצעה לפעילות
בנושא.

הנספחים בהמשך הפרק: עֲשִׂיתָ. טו וַיִּשְׂאוּ, אֶת-יוֹנָה, וַיִּטְלֶהוּ, אֶל-הַיָּם; וַיַּעֲמֹד הַיָּם, מִזְעָפוֹ.

יונה בורח, אלוהים מטיל סערה כדי לסקל את תכניתו, יונה מבקש להיכנס לעין הסערה כמתריס בפני אלוהים והכדור חוזר למגרשו של ה'.

ובפרק הבא:

פרק ב', 1, וַיִּמַן יְהוָה דָּג גָּדוֹל, לְבָלֵעַ אֶת-יוֹנָה;

לשם מה ה' מזמן דג גדול לבלוע את יונה? מה יכולה להיות הסיבה או המטרה? ובפסוק 2 מסופר: וַיְהִי יוֹנָה בְּמַעַי הַדָּג, שְׁלֹשָׁה יָמִים וְשְׁלֹשָׁה לַיְלֹת. יונה שזה בבטן הדג זמן רב,

מה הייתם עושים אם הייתם במעי הדג הגדול?

ובסוף הפרק קוראים אנו וַיִּקָּא אֶת-יוֹנָה, אֶל-הַיַּבְשָׁה. **אז למה הדג מקיא את יונה אל היבשה?**

מכאן נעבור לפרק הבא ונחפש את התשובה:

נספח 1 לפרק א':

פתיחה לספר יונה:

הצעה לפתיחה:

נפתח בחידה:

מי אני?

על שמי ספר בתנ"ך, שמי כשם ציפור, קוראים את הספר שעל שמי ביום הכיפורים בבית הכנסת?

רמז: הציפור סמל לשלום ואחוה.

תשובה: יונה .

נספח 2- לפרק א':

שאלות מלא"ך

כדי לעודד את התלמידים לשאול שאלות, ניתן להציג בפניהם את סדרת **שאלות המלא"ך**:
זו מיומנות נרכשת העוזרת לתלמיד לאתר את המידע החשוב בפסוקים להבנת הסיפור.

המלאך השומר עלינו .

בדרך כלל המורה שואל שאלות בשיעור, הצעה זו באה לעודד את התלמידים לשאול שאלות.

לפנינו דוגמאות למילות שאלה עם סימנים (מלא"ך) כדי להקל על התלמידים לזכור :



ויקהל דבר יתוה אליי ונה בן אמת לאמר:

ב קום לך אליי ונה העיר הגדולה וקרא עליה פייעלן: לפני:

ג ונקם יונה לברת תרשישה מלפני יתוה וירד יפו וימצא אניה ו באה תרשיש

ויתן שכרה וירד בה לבוא עמהם תרשישה מלפני יתוה:

מי

מה

מה

מה

למה

ממה

לאן

לדוגמא בפסוק א':

התלמיד משתמש במילת השאלה מי : מי דיבר? התשובה- אלוהים.

אל מי דיבר? תשובה- אל יונה, מה אמר האל? תשובה- קום לך אל יונה.....

דרך שאלות מלא"ך ניתנת הזדמנות לכל התלמידים לשאול שאלות ולא רק לתלמידים הפעילים בדרך כלל. מילות השאלה מגרות את התלמיד להשתמש בהן ולנסות לשאול. שימוש במילות שאלה נתונות מאפשרות גם לתלמידים חלשים להעזו לשאול (יש קביים)

אפשרויות לגיוון ומשחק:

1. תלמיד שואל שאלה ובעצמו עונה.
2. תלמיד שואל ואחרים עונים.
3. תלמיד אומר תשובה ואחרים מחפשים את השאלה.

נספח 3- לפרק א':

ויהי יונה במעי הדג, שלשה ימים ושלשה לילות.

שער בנפשך שעליך לבלות שלושה ימים בבטנו של דג גדול, מה היית עושה?

הצעה: לרשום בבלונים: חושב, מרגיש, רוצה, ועוד.....

